

Covid-19 Pandemi Sürecinde Kadınların Doğum Sonrası Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi

Investigation of Postpartum Anxiety Levels of Women in the COVID-19 Pandemic Process

Demet AKTAŞ¹, Özlem YILMAZ İSKENDER²

¹Çankırı Karatekin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ebelik Bölümü, Çankırı
• demetaktas@karatekin.edu.tr • ORCID > 0000-0003-1206-4004

²Hemşire, Hacettepe Üniversitesi Erişkin Hastanesi, Kadın Hastalıkları ve Doğum Servisi, Ankara
• ozyilmaz0688@gmail.com • ORCID > 0000-0001-6936-2120

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma / Research

Geliş Tarihi / Received: 14 Kasım / November 2021

Kabul Tarihi / Accepted: 3 Haziran / June 2022

Yıl / Year: 2022 | **Cilt – Volume:** 7 | **Sayı – Issue:** 2 | **Sayfa / Pages:** 339-350

Atıf/Cite as: Aktaş, D. ve Yılmaz İskender, Ö. "Covid-19 Pandemi Sürecinde Kadınların Doğum Sonrası Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi" Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi 7(2), Ağustos 2022: 339-350.

Sorumlu Yazar / Corresponding Author: Demet AKTAŞ

COVID-19 PANDEMİ SÜRECİNDE KADINLARIN DOĞUM SONRASI KAYGI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

ÖZ:

Amaç: Bu araştırmanın amacı COVID-19 pandemi sürecinde kadınların doğum sonrası kaygı düzeylerini belirlemektir.

Yöntem: Bu çalışma tanımlayıcı tipte bir çalışmadır. Temmuz 2020-Ocak 2021 tarihleri arasında bir hastanenin kadın hastalıkları ve doğum servisinde gerçekleştirilmiştir. Çalışma 271 kadın ile yürütülmüştür. Veriler, Görüşme Formu ve Durumluk Sürekli Kaygı Ölçeği (STAI) kullanılarak toplanmıştır.

Bulgular: Araştırmaya katılan kadınların yaş ortalamasının 28.25 ± 5.04 olduğu tespit edilmiştir. Araştırmada kadınların doğum sonrası, durumluk kaygı puan ortalamaları (STAI-S) 43.03 ± 4.08 , sürekli kaygı puan ortalamaları (STAI-T) ise 47.34 ± 5.50 bulunmuştur. Araştırmada, kadınların eğitim düzeyinin, prenatal bakım hizmeti alma sayısının, COVID-19 enfeksiyonuna bağlı korku yaşama, kendi ve bebeği için endişelenme durumlarının durumluk kaygı düzeyini etkilediği belirlenmiştir ($p = 0.005$; $p = 0.010$; $p = 0.033$; $p = 0.037$; $p = 0.011$; $p = 0.017$). Bununla birlikte, kadınların bebeği için endişelenme durumunun da sürekli kaygı düzeyini etkilediği bulunmuştur.

Sonuç ve Öneriler: Bu çalışmada, COVID-19 pandemi sürecinde kadınların doğum sonrası durumluk ve sürekli kaygılarının “orta düzeyde” olduğu belirlenmiştir. Bu doğrultuda, doğum sonrası dönemde kadınların kaygı düzeylerinin belirlenmesi, anne-yenidoğan sağlığı açısından spesifik müdahaleleri uygulamada temel oluşturacaktır.

Anahtar Kelimeler: COVID-19; Doğum Sonrası Dönem; Kaygı; Kadın.

INVESTIGATION OF POSTPARTUM ANXIETY LEVELS OF WOMEN IN THE COVID-19 PANDEMIC PROCESS

ABSTRACT:

Aim: The purpose of this study was to determine the postpartum anxiety levels of women during the COVID-19 pandemic process.

Method: This study was a descriptive study. This study was carried out at the obstetrics and gynecology service of a hospital between July 2020 and January

2021. This study was conducted with 271 women. Data were collected using an Interview Questionnaire and the State-Trait Anxiety Inventory (STAI).

Results: The mean age of the women participating in the study was detected 28.25 ± 5.04 . In the present study, the postnatal State Anxiety (STAI-S) mean scores of women were found 43.03 ± 4.08 and their Trait Anxiety (STAI-T) mean scores were found 47.34 ± 5.50 . In the study, it was determined that the education level of women, the number of receiving prenatal care services, experience fear due to COVID-19 infection, worry about themselves and their baby due to COVID-19 infection affected the State Anxiety level ($p = 0.005$; $p = 0.010$; $p = 0.033$; $p = 0.037$; $p = 0.011$; $p = 0.017$). Also, It was found that women's worry about their baby affects the level of STAI-T.

Conclusions and Suggestions: In the current study, it was determined that postpartum State-Trait Anxiety of women during the COVID-19 pandemic process were "moderate". Accordingly; Determining the postpartum anxiety levels of women will create the basis for implementing specific interventions in terms of maternal-newborn health.

Keywords: COVID-19; Postpartum Period; Anxiety; Woman.

GİRİŞ

SARS-CoV-2 virüsünün neden olduğu yeni tip korona virüs hastalığı (COVID-19) dünya ülkelerinde hızla yayılarak küresel bir sağlık sorunu haline gelmiştir (Çuvadar ve ark., 2020; Yalçın & Kaya, 2020). Bu nedenle Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) hastalığı pandemi olarak değerlendirmiştir (Çuvadar ve ark., 2020; Poon et al., 2020). Pandemi salgının dünyada ve ülkemizde hızla yayılması, toplumu ve toplumdaki öncelikli gruplardan biri olan kadınları fiziksel, sosyal, ekonomik yönden olumsuz etkilemiş, bununla birlikte ruhsal açıdan da stres, kaygı yaşamalarına neden olmuştur (Erdoğan & Hocaoğlu, 2020). Yapılan çalışmalarda pandemi salgınlarında kadınlarda erkeklere kıyasla daha fazla ruhsal sorun yaşandığı tespit edilmiştir (Doğan ve ark., 2020; Erdoğan ve ark., 2020). Bu durumun nedeni incelendiğinde; kadınların genel popülasyonun algıladığı sorunların yanı sıra, kadınlığa özgü dönemlere ait sorunları da yaşanmaları kanıt gösterilmiştir (Doğan ve ark., 2020).

Kadınların kadınlığa özgü en önemli dönemlerinden birisi doğum sonrası dönemdir. Bu süreç, kadınların hem kendi hem de bebekleri açısından bakım ihtiyacının en fazla yaşandığı dönemdir. Bu dönemde yetersiz destek ve bakım alan kadınlarda sıklıkla bazı sorunların ortaya çıktığı bildirilmektedir (Erdoğan ve ark.,

2020). Kadının bu süreçte yaşadığı sorunlara ilave olarak toplumda salgın bir hastalığın yaratmış olduğu kaos durumu, sorunların daha da derinden yaşanmasına neden olmaktadır (Wang et al., 2020). Özellikle kadınların doğum sonrası dönemde salgın hastalık nedeniyle yaşayabileceği korku, panik, endişe ve belirsizlik kaygı düzeylerini önemli ölçüde artırmaktadır (Erdoğan ve ark., 2020; Wang et al., 2020). Yapılan bir çalışmada, yeni doğum yapan ve çocuk sahibi olan kadınların pandemi sürecinde kaygı ve depresyon seviyelerinin önemli ölçüde arttığı gösterilmiştir (Davis-Floyd et al., 2020). Kadınlar doğum sonrası dönemde hormonal değişikliklere bağlı bir şeylerin ters gideceği düşüncesini de sıklıkla yaşayabilmektedirler. Bu durum kadında hüznün, umutsuzluk, kaygı ve anksiyeteye yol açmaktadır (Demir Turen & Kılıç, 2020). Pandemi sürecinde ise doğum yapan kadının kaygı düzeyini; lohusalık nedeniyle risk grubunda olma endişesi, hastalığın bebeğe bulaşacağı korkusu, toplumsal sosyal izolasyon ve karantina uygulamaları arttırmaktadır (Demir Turen & Kılıç, 2020; Schwartz & Graham, 2020). Özellikle doğum sonrası dönemde kadının hem kendi hem de bebeğinin sağlık durumuna ilişkin yaşadığı bu belirsizlik ve korkular duygu durumunda dalgalanmalara neden olarak kaygı düzeyini artırabilmektedir.

Kadınlar için doğum sonrası süreçte salgına ilişkin alınan bazı önlemlerin alınması kaçınılmaz bir biçimde kaygı düzeyini artırabilmektedir. Bu önlemler; sosyal mesafe önlemleri (en az 2 metre), dokunma/yakın temasta bulunmanın riskli olması ve hastalığa maruz kalan kişilerin kısıtlanması şeklinde sıralanabilir. Doğum sonrası dönemde kadının yaşadığı bu kaygı ani ve olağanüstü olaya karşı verdiği ruhsal bir cevapla ilişkilidir (Yalçın & Kaya, 2020). Yapılan çalışmalarda pandemi sürecinde yeni doğum yapan kadınlarda hastalığa bağlı alınan önlemlerin ve yaşanan belirsizliklerin devam ettiği durumlarda, uzun vadede kadınlarda kalabalıktan kaçınma, takıntılı bir şekilde el yıkama ve kaygı düzeyinde artma geliştiği belirlenmiştir (Poon et al., 2020; Yue et al., 2020; Brooks et al., 2020). Bununla birlikte yapılan diğer çalışmalarda salgın hastalığın neden olduğu bilinmezlik durumunun doğum sonrası dönemde kadınlarda bebeğinden ayrılma, emzirememe, kucağına alamama ve ölüm korkusuna neden olduğu ve kaygı düzeyini arttırdığı belirlenmiştir (Çuvadar et al., 2020; Chua et al., 2020).

Doğum sonu dönemde kadınların COVID-19 enfeksiyonuna karşı korunması önemlidir. Çünkü, kadınlarda gebelik, doğum, doğum sonrası dönemde fizyolojik ve ruhsal değişimlerin varlığı immün sistemlerini baskılayarak, viral ajanlara karşı savunmasız hale getirebilmektedir. Bu durumda kadınların enfeksiyona yatkınlık oranlarını artırmaktadır (Çağlar et al., 2020; Calpbınici et al., 2020). Doğum sonrası dönemde COVID-19 enfeksiyonu açısından en önemli kaygı virüsün anneden bebeğe geçiş geçmediği durumudur (Calpbınici et al., 2020). COVID-19 enfeksiyonunun anneden fetüse/yenidoğana bulaşması (dikey geçiş, anne sütü ile) ile ilgili kanıtlar belirsizliğini korumaktadır (Yalçın & Kaya, 2020; Poon et al., 2020). Yapılan çalışmalarda plasenta ve anne sütü aracılığıyla virüsün bulaşmadığı, an-

nenin bebeği anne sütü ile beslemesi gerektiği ve emzirmenin yenidoğan sağlığı açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır (Çağlar et al., 2020; Schwartz, 2020; Davis-Floyd et al., 2020). COVID-19 enfeksiyonu doğum yapan kadının kendi ve bebeğine ilişkin kaygı düzeyini artırmaktadır. Bu nedenle pandemi sürecinde doğum yapan kadın ve bebeğinin bakım ihtiyacının dikkatli planlanması gerekmektedir. Bu doğrultuda doğum sonrası dönemde, kadında salgına bağlı gelişebilecek fiziksel, ruhsal, sosyal ve ekonomik kaygı yaratacak faktörleri belirlemek ve çözüm yolları üretmek önemlidir.

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, COVID-19 pandemi sürecinde kadınların doğum sonrası kaygı düzeylerinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

Araştırmanın Türü

Araştırma, tanımlayıcı tipte bir çalışmadır.

Araştırma Soruları

- COVID-19 pandemi sürecinde kadınların doğum sonrası kaygı düzeyi oranları nedir?
- COVID-19 pandemi süreci ile kadınların doğum sonrası kaygı düzeyleri arasındaki ilişki nasıldır?

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırma, Temmuz 2020-Ocak 2021 tarihleri arasında bir üniversite hastanesinin kadın hastalıkları ve doğum servisinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evreni, üniversite hastanesinde doğum yapan (sezaryen ve normal doğum) kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem büyüklüğü ise olasılıksız örneklem yöntemlerinden biri olan gelişigüzel örneklem yöntemine göre belirlenmiştir. Araştırmada örneklem büyüklüğü, Demir Turen ve Kılıç (2020) tarafından yapılan çalışma ve tek yönlü ANOVA güç analizine göre 0.95 güç elde edecek şekilde belirlenmiştir (Demir Turen & Kılıç, 2020). Alfa düzeyi 0.05 ($\alpha=0.05$) olarak kabul edilmiştir. Bu çalışma için örneklem büyüklüğü 276 kadın olarak belirlenmiştir. Araştırmadan üç kadın araştırmaya dahil edilme kriterlerini karşılamadıkları, 2 kadın ise araştırmaya katılmayı kabul etmedikleri için çıkarılmıştır. Araştırma 271 kadın ile yürütülmüştür.

Araştırmaya dahil edilme kriterleri: 18 yaş üzerinde olan, sözel iletişim sorunu olmayan, sedatif herhangi bir ilaç kullanmayan ve araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden kadınlar araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmaya dahil edilmeme kriterleri ise şu şekildedir; COVID-19 tanılı ya da şüpheli olan ve araştırmaya katılmaya gönüllü olmayan kadınlar araştırma kapsamı dışında bırakılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Veriler araştırmacılar tarafından yapılan literatür taraması sonucunda hazırlanan “Görüşme Formu” ve “Durumluk Sürekli Kaygı Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır.

Görüşme Formu

Mevcut araştırmada veri toplamak için doğum yapan kadınların sosyodemografik (yaş, eğitim-gelir düzeyi, medeni durumu, kronik hastalık durumu), obstetrik- jinekolojik (doğum öncesi bakım alma, doğum şekli, emzirme durumu) ve pandemik COVID-19'a ilişkin bazı tanımlayıcı özelliklerini (COVID-19 hakkında bilgi durumu, COVID-19'a ilişkin endişe, kaygı durumu vb) içeren 29 soruluk görüşme formu kullanılmıştır (Çuvadar ve ark., 2020; Yalçın & Kaya, 2020; Demir Turen & Kılıç, 2020; Yue et al., 2020).

Durumluk Sürekli Kaygı Ölçeği (STAI)

Kadınların kaygı düzeyini belirlemek için Spielberger, Gorsuch ve Lushene (1970) tarafından geliştirilen Durumluk Sürekli Kaygı Ölçeği (STAI) kullanılmıştır (Spielberger et al., 1970). Bu formda iki alt ölçek bulunmaktadır (Durumluk Kaygı Alt Ölçeği (STAI-S) ve Sürekli Kaygı Alt Ölçeği (STAI-T). Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Öner ve Le Compte (1983; Cronbach alfa iç tutarlılık düzeyi 0.94) tarafından yapılmıştır (Öner & Le Compte, 1983). STAI-S, bireylerin belirli bir anda ve belirli koşullar altında hissettiklerini ifade etmelerini ve mevcut durumları ile ilgili duygularını dikkate alarak cevaplar vermelerini gerektirmektedir. STAI-T ise, bireyin önceden var olan uzun süreli ve orantısız anksiyetesini belirlemek için kullanılır. Ayrıca STAI-T, genel sakinlik, güven ve güvenlik durumları dahil olmak üzere “anksiyeteye yatkınlığın” nispeten istikrarlı yönlerini değerlendirmektedir. STAI'nın 40 maddesi vardır (20 madde STAI-S, 20 madde STAI-T olmak üzere alt ölçeklerinin her birine tahsis edilmiştir) ve tüm maddeler 4'lü likert ölçeğinde puanlanmıştır (1 = hiç, 2 = biraz, 3 = çok, 4 = tamamiyle). Her alt test için puan aralığı 20-80 puan arasındadır. Ölçeğe göre; 0-19 puan "anksiyete yok", 20-39 puan "hafif anksiyete", 40-59 puan "orta düzeyde anksiyete" ve 60-79 puan "şiddetli anksiyete" şeklinde değerlendirilmektedir. STAI'nın her alt testinden 60 ve üzeri puan alan kadınların profesyonel yardıma ihtiyacı olduğu bildirilmek-

tedir. Ölçeklerden alınan puanın artıkça kadının kaygı düzeyi artmaktadır (Yalçın & Kaya, 2020).

Veri Toplama Araçlarının Uygulanması

Araştırmada veriler; kadınlardan doğum sonrası ilk 48 saat içinde, kendilerini rahat, güvende ve iyi hissettikleri zaman aralığında, yüz yüze görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Ölçeğin kadınlara uygulanması yaklaşık olarak 25 dakika sürmüştür. Ayrıca, doğum sonrası dönemde tüm kadınlar, kadın hastalıkları ve doğum servisinde COVID-19 önlemlerini göz önünde bulundurarak rutin olarak kadın doğum uzmanları ve servis hemşirelerinden doğum sonrası bakım hizmeti almışlardır.

Verilerin Analizi

Verilerin değerlendirilmesinde istatistiksel analizler için SPSS 22.0 software (SPSS 22.0 sürüm IBM, New York, ABD) kullanılmıştır. İstatistiksel analizlerde anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Shapiro Wilks testi ile analiz edilmiştir. Veriler frekans, ortalama ve standart sapma kullanılarak ifade edilmiştir. Ölçeklerden elde edilen ortalama puanların karşılaştırılmasında normal dağılım verileri için t-testi, varyans analizi (ANOVA), tek değişkenli ve çok değişkenli lojistik regresyon analizi kullanılmıştır.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın yürütülmesi için uygulamanın yapılacağı kurum/kuruluş ve bir üniversite etik kurulundan gerekli izinler alınmıştır. Veri toplama öncesinde tüm kadınlara araştırmanın konusu, amacı ve yöntemi hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden kadınlardan sözlü ve yazılı onamları alınmıştır. Araştırma süreci boyunca Helsinki Bildirgesi'nin ilkelerine uyulmuştur.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma küçük bir grup üzerinde gerçekleştirilmiştir. Sonuçlar, primipar yeni doğum yapan kadınların ifadelerine göre değerlendirilmiştir. Bu nedenle çalışma sonuçları genel popülasyona genellenemez. Ancak, pandemik enfeksiyon süreçlerinde kadınların doğum sonrası kaygı düzeyleri ile ilgili ileriye dönük çalışmalara kaynak olabileceği düşünülmektedir.

BULGULAR

Araştırmaya katılan kadınların sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde; yaş, evlilik süresi, gebelikte prenatal bakım alma, gebelik sayısı ve çocuk sayısı ortalamalarının sırasıyla 28.25 ± 5.04 , 4.74 ± 2.85 , 4.56 ± 1.28 , 2.07 ± 1.17 , 1.74 ± 0.80

olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca kadınların %75.5'inin ev hanımı, %91.2'sinin gelir durumlarının "orta düzey", %89.0'inin çekirdek aile ve %87.2'sinin eğitim durumlarının lise ve üzeri düzeyde olduğu saptanmıştır. Araştırmaya dahil edilen kadınların tamamı evlidir ve sosyal güvenceleri bulunmaktadır. Kadınların obstetrik özellikleri incelendiğinde; %91.2'sinin herhangi bir kronik hastalığının olmadığı, %93.0'ının gebeliklerini planlı şekilde gerçekleştirdikleri, %77.3'ünün sezaryen ile doğum yaptıkları, tamamının DÖB hizmeti aldıkları ve bebeklerini emzirdikleri belirlenmiştir. Araştırmamızda kadınların pandemik COVID-19 enfeksiyonu ilişkin ifadeleri incelendiğinde; kadınların doğum sonrası dönemde enfeksiyona bağlı olarak günlük yaşamlarında değişimin olduğu (ortalama 6.75 ± 1.51), el yıkama alışkanlıklarının arttığı (ortalama 6.52 ± 1.60), duygusal açıdan etkilendikleri (ortalama 4.54 ± 2.94), kendi ve bebeklerinin sağlığı için daha fazla endişelendikleri (sırasıyla ortalama 5.81 ± 1.52 , 6.23 ± 1.63) belirlenmiştir. Bununla birlikte kadınların tamamının COVID-19 enfeksiyonu konusunda bilgi sahibi oldukları, maske-mesafe-el hijyeni kurallarına uydukları, emzirme ve bebek bakımından önce ve sonra el hijyenine daha fazla dikkat ettikleri belirlenmiştir.

Araştırmada kadınların doğum sonrası durumluk ve sürekli kaygı puan ortalamaları orta düzeyde bulunmuştur (sırasıyla 43.03 ± 4.08 , 47.34 ± 5.50). Dolayısıyla kadınların "orta düzeyde anksiyete" yaşadıkları belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Kadınların Durumluk Sürekli Kaygı Ölçeği Puan Ortalamaları

Ölçekler	Minimum	Maksimum	Ortalama $\pm$ SS
Durumluk Kaygı Ölçeği	20	60	43.03 ± 4.08
Sürekli Kaygı Ölçeği	20	90	47.34 ± 5.50

SS: Standart sapma

Araştırmamızda kadınların durumluk ve sürekli kaygı düzeyini etkileyebilecek bazı değişkenlerin etkisini değerlendirmek için tek ve çok değişkenli lojistik regresyon analizi kullanılmıştır. Tek değişkenli lojistik regresyon analizi sonucunda; kadınların eğitim düzeyinin, prenatal bakım hizmeti alma sayısının, COVID-19 enfeksiyonuna bağlı korku yaşama, kendi ve bebeği için endişelenme durumlarının durumluk kaygı düzeyini etkilediği belirlenmiştir ($p=0.005$, $p=0.010$, $p=0.033$, $p=0.037$, $p=0.011$, $p=0.017$). Bununla birlikte analiz sonuçları, kadınların bebeği için endişelenme durumunun sürekli kaygı düzeyini de etkilediğini göstermiştir ($p=0.004$) (Tablo 2).

Tablo 2. Kadınların Bazı Özelliklerinin STAI-S ve STAI-T Üzerindeki Etkisi

Özellikler	OR	STAI-S 95% CI	p	OR	STAI-T 95% CI	p	
Eğitim Düzeyi							
Ortaöğretim ve altı							
Lise ve üzeri	0.306	0.195-0.999	0.005	0.054	0.250-0.952	0.136	
Prenatal bakım alma sayısı (toplam/gebelik süreci)							
3 ve altı (1-3)							
4 ve üzeri (4-10)	1.965	0.671-5.752	0.033	0.296	0.032-2.754	0.128	
VAS seviyeleri (1-10)							
COVID-19 bağlı korku	1-6						
COVID-19'a bağlı	7-10	1.308	0.426-4.018	0.037	0.791	0.161-3.880	0.937
kendisi için endişe	7-10	0.561	0.152-2.069	0.011	1.209	0.254-5.762	0.241
COVID-19'a bağlı	1-6						
bebeği için endişe	7-10	0.699	0.164-2.976	0.017	0.601	0.490-2.478	0.004

VAS: Görsel Analog Skala, STAI-S: Durumluk Kaygı Alt Ölçeği, STAI-T: Sürekli Kaygı Alt Ölçeği,

OR: Odds Ratio, 95% CI: Güven Aralığı, p: İstatistiksel Anlamlılık

Çok değişkenli lojistik regresyon analizine göre; eğitim düzeyi ilköğretim ve altı olan kadınların durumluk kaygı düzeyleri, eğitim düzeyi lise ve üzeri olan kadınlara göre 0,3 kat daha yüksektir ve bu bulgu istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0.05$). Gebelik sürecinde 3 ve daha az prenatal bakım hizmeti alan kadınların durumluk kaygı düzeyleri, 4 ve daha fazla bakım hizmeti alanlara göre 1.96 kat yüksek bulunmuştur ve bu bulgu istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0.05$). VAS' a göre 7 ve üzeri seviyede korku yaşayan, kendi ve bebeği için endişelenen kadınların durumluk kaygı düzeyleri, 6 ve daha az seviyede olan kadınlara göre yüksek bulunmuştur (sırasıyla 1.3 kat, 0.56 kat ve 0.69 kat ($p<0.05$)). Ayrıca VAS' a göre 7 ve üzeri seviyede bebeği için endişelenen kadınların sürekli kaygı düzeyleri, 6 ve daha az seviyede olan kadınlara göre 0.60 kat yüksektir ve bu bulgu istatistiksel olarak anlamlıdır ($p<0.05$) (Tablo 2).

Araştırmada doğum sonrası kadınların yaş, medeni durum, evlilik süresi, aile tipi, mesleği, kronik hastalık olma durumu, gelir düzeyi, COVID-19 enfeksiyonuna ilişkin günlük yaşamda değişim, el yıkama alışkanlığında artış, enfeksiyona ilişkin önlemleri uygulama durumu gibi değişkenlerin durumluk-sürekli kaygı düzeyini etkilemediği belirlenmiştir ($p>0.05$).

TARTIŞMA

Bu araştırmada, COVID-19 pandemi sürecinde kadınların doğum sonrası kaygı düzeyleri incelenmiştir. Doğum sonrası kaygı; ölüm korkusu, kendi ve bebeğinin sağlığı konusunda belirsizlik, bebeğini emzirememe, kucağına alamama, bebekten ayrı kalma korkusu ilişkilidir (Çuvadar ve ark., 2020; Yalçın & Kaya, 2020).

Bununla birlikte toplumsal ve bilimsel alanda enfeksiyona ilişkin belirsizliklerin varlığı COVID-19 pandemi sürecinde kadınlarda kaygı düzeyini artırmaktadır (Davis-Floyd et al., 2020; Bohren et al., 2017). Çünkü aniden gelişen, beklenmedik ve istenmeyen durumlar kadının; annelik rolüne, yeni bebeğe, yeni değişen yaşam stiline uyum sürecini zorlaştırarak kaygı ve stresi artırabilmektedir (Yalçın & Kaya, 2020; Doğan et al., 2020; Aktaş et al., 2020). Yapılan bir çalışmada bulaşıcı hastalıkların neden olduğu pandemi sürecinde kadınlarda doğum sonrası post-travmatik kaygı semptomlarının yüksek olduğu belirlenmiştir (Ostacoli et al., 2020). Literatürde pandemi öncesi doğum yapan kadınların doğum sonrası kaygı düzeyi %14.0-18.6 (Erdoğan & Hıcaoğlu, 2020; Erdoğan et al., 2020; Aktaş et al., 2020) iken, pandemi sonrası bu oran %22.0-30.0 kadar yükselmiştir (Ostacoli et al., 2020; Deepika & Kumar, 2020; Zanardo et al., 2020). Doğum yapan kadınlarda pandemi sürecinde üzüntü, keyifsizlik ve memnuniyetsizlik durumunun 3.0 kat arttığı, kaygı ve depresif belirtilerin %29'dan %72'ye yükseldiği belirlenmiştir (Ostacoli et al., 2020; Jungari, 2020).

Bu çalışmada, doğum sonrası kadınların durumluk ve sürekli kaygı puanlarına göre "orta düzeyde anksiyete" yaşadıkları belirlenmiştir. Çuvadar ve arkadaşlarının yaptıkları (2020) çalışmada doğum yapan kadınların durumluk kaygı durumları orta, sürekli kaygı durumları yüksek bulunmuştur (Çuvadar et al., 2020). Pandemi sürecinde doğum sonrası kadınların sevdiklerinden uzak olmaları, sosyal desteklerinin yetersizliği, ekonomik sıkıntılarının varlığı, iş kaybı yaşamaları, bebek bakımında yardım alamama durumları, sosyal medyada COVID-19'a ilişkin sürekli rahatsızlık veren haberlerin olması kaygı düzeylerini daha fazla artırmaktadır (Yalçın & Kaya, 2020; Deepika & Kumar, 2020; Zanardo et al., 2020). Bu sonuçlar; pandemi sürecinde belirsizlik durumunun sürmesi, COVID-19 enfeksiyonunun bağlı sosyal sorunların varlığı, enfeksiyondan korkma, kendi ve bebeğine için enfeksiyona ilişkin endişe duyma gibi faktörlerin doğum sonrası kadınlarda durumluk (anlık) ve sürekli kaygıya neden olduğunu düşündürmektedir.

Bu çalışmada, COVID-19 pandemi sürecinde, eğitim seviyesi lise ve üzerinde olan (0.3 kat), prenatal bakım sayısı 3 ve daha az olan (1.96 kat) kadınların durumluk kaygı düzeyleri yüksek bulunmuştur. Yapılan çalışmalarda eğitim seviyesi yükseldikçe enfeksiyona ilişkin bilgilere ulaşma durumunun arttığı bildirilmektedir. Ancak kadınların enfeksiyona ilişkin kanıt temelli bilgilerdeki sınırlılık ve hastalığa ilişkin kanıtlanmış tedavi/aşılama konusunda yaşanan kısıtlılıkların farkında olmaları doğum sonrası kaygı düzeyini artırmaktadır (Calpbinici et al., 2020; Schwartz, 2020; Davis-Floyd et al., 2020). Ostacoli ve arkadaşlarının (2020) yaptıkları çalışmada, prenatal takiplerde veya gebeliğe ilişkin herhangi bir acil durumda hastane tercih etmede güvensizliğin olmasının, tıbbi takiplerde hastalığın bulaşma ihtimalinden korkmanın, sosyal izolasyon önlemlerinin olmasının, takiplerde eşin refakatine izin verilmemesinin ve takipler için randevu alamamanın doğum sonrası kadınlarda kaygı durumunu arttırdığı belirlenmiştir (Ostacoli et al., 2020). Bu

sonuçlara göre, doğum sonrası kadınlarda yüksek eğitim seviyesinin ve yetersiz prenatal bakımın, enfeksiyonun bulaşma ihtimalinden ve neden olabileceği komplikasyonlardan korkma nedeniyle kaygıya neden olabileceğini düşündürmektedir.

Bu çalışmada, COVID-19 enfeksiyonundan VAS' a göre 7 ve üzeri seviyede korku yaşayan (1.3 kat), kendi (0.56 kat) ve bebeği için endişelenen (0.69 kat) kadınların durumluk kaygı düzeyleri yüksek bulunmuştur. Bununla birlikte COVID-19 enfeksiyonundan VAS' a göre 7 ve üzeri seviyede bebeği için endişelenen (0.60 kat) kadınların sürekli kaygı düzeyleri de yüksek bulunmuştur. Yapılan çalışmalarda COVID-19 enfeksiyonuna bağlı olarak ölüm korkusu yaşamanın, var olan enfeksiyonun anne ve bebeğe bulaşma riski endişesinin, kendi ve bebeğinin sağlığına ilişkin belirsizlik durumunun, virüsün anne sütü ve solunum damlacıkları yoluyla anneden bebeğe bulaşacağı endişesinin, anne bebek bağlanmasındaki gecikmenin doğum sonrası kadınlarda kaygıyı artırdığı belirlenmiştir (Çuvadar et al., 2020; Wang et al., 2020; Demir Turen & Kılıç, 2020; Deepika & Kumar, 2020). Bu doğrultuda kadınlara doğum sonrası COVID-19 enfeksiyonuna ilişkin önlemleri içeren taburculuk eğitimi yapılması gerekmektedir. DSÖ verilerine göre doğum sonrası tüm kadınlara doğum sonrası taburculuk eğitimi benzerdir. Bu eğitimde; annenin bebeğini güvenli emzirmesi, bebeğine dokunması, ağız ve solunum yolu hijyenine dikkat etmesi, bebek bakımı öncesi ve sonrası ellerini 20 saniye etkin yıkaması, dengeli beslenmesi, yeterli ve düzenli uyuması/dinlenmesi, beşik ve yatak arası mesafenin sağlanması, sosyal destek sağlayacak kişilerin sınırlandırılması konuları ele alınmaktadır (Yılmaz et al., 2020; World Health Organization, 2020; Chen et al., 2020).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada, COVID-19 pandemi sürecinde kadınların doğum sonrası durumluk ve sürekli kaygılarının “orta düzeyde” olduğu belirlenmiştir. Çalışmada, Durumluk ve Sürekli kaygı düzeyi kadının eğitim düzeyi, prenatal bakım alma sayısı, COVID-19 salgınına bağlı korku, kendi ve bebeği için endişe yaşama gibi risk faktörleri ile ilişkilendirilmiştir. Bu doğrultuda sağlık profesyonelleri olarak, doğum sonrası dönemde kadınların kaygı düzeylerinin belirlenmesi, gelişebilecek kaygının erken dönemde tespit edilmesi, kadınların psikososyal sağlığının yükseltilmesi, anne-bebek ilişkisinin devamlılığı, bebek bakımı ve bebeğin gelişimi açısından uygulamada temel oluşturacaktır.

Teşekkür ve Açıklamalar

Yazarlar, araştırmaya katılan tüm kadınlara ve araştırma sırasında desteklerini esirgemeyen kadın hastalıkları ve doğum servisi personeline teşekkür etmektedir.

Finansal Kaynak

Bu araştırma, belirli bir finansal destek alınmadan yürütülmüştür.

Çıkar Çatışması

Bu araştırma ile ilgili olarak yazarlar hiç çıkar çatışması rapor etmemiştir.

Yazar Katkı Oranları:

Çalışmanın Tasarlanması (Design of Study): DA (%80), ÖYİ (%20)

Veri Toplanması (Data Acquisition): DA (%20), ÖYİ (%80)

Veri Analizi (Data Analysis): DA (% 90), ÖYİ (% 10)

Makalenin Yazımı (Writing Up): DA (%90), ÖYİ (% 10)

Makale Gönderimi ve Revizyonu (Submission and Revision): DA (%80), ÖYİ (% 20)

KAYNAKLAR

- Aktaş, M.C., Şimşek, Ç., Aktaş, S. (2017). Postpartum depresyonun etiyojisi: kültür etkisi. *Hemşirelik Akademik Araştırma Dergisi*, 3(Ek sayı), 10-13.
- Bohren, M.A., Hofmeyr, G.J., Sakala, C., Fukuzawa, R.K., Cuthbert, A. (2017). Continuous support for women during childbirth. *Cochrane Database Systemic Reviews*, 7(1), 171-173.
- Brooks, S.K., Webster, R.K., Smith, L.E., Woodland, L., Wessely, S., Greenberg, N. (2020). The psychological impact of quarantine and how to reduce it: rapid review of the evidence. *Lancet*, 395(10227), 912-920.
- Calpınici, P., Uzunkaya Öztoprak, P., Akbay Kısa, A.S. (2020). Gebelik, doğum ve doğum sonu dönemde yeni koronavirus enfeksiyonunun (COVID-19) yönetimi ve hemşirenin rolü. *International Journal of Social Science Research*, 13(71), 1112-1121.
- Chen, Y., Peng, H., Wang, L., Zhao, Y., Zeng, L., Gao, H. (2020). Infants born to mothers with a new coronavirus. *Frontiers in Pediatrics*, 16(8), 104.
- Chua, M., Lee, J., Sulaiman, S., Tan, H.K. (2020). From the frontline of COVID-19—How prepared are we as obstetricians: a commentary. *JOG: An International Journal of Obstetrics & Gynaecology*, 127(17), 1471-1528.
- Çağlar, M., Yeşiltepe Oskay, Ü. (2020). COVID-19 Pandemisi sürecinde gebelik ve doğum yönetimi. *University of Health Sciences Journal of Nursing*, 2(2), 99-104.
- Çuvadar, A., Özcan, H., Arıkan, M.G., Ateş, S. (2020). COVID-19 tanılı gebelerde postpartum kaygı düzeyi: İki olgu sunumu. *Ordu University Journal of Nursing Studies*, 3(3), 297-301.
- Davis-Floyd, R., Gutschow, K., Schwartz, D.A. (2020). Pregnancy, birth and the COVID-19 pandemic in the United States. *Medical Anthropology*, 39(5), 413-427.
- Deepika, Kumar, P. (2020). Postpartum, mental health and COVID-19 pandemic: issue, challenges and management. *International Journal of Science and Healthcare Research*, 5(4), 112-120.
- Demir Turen, E., Kılıç, F. (2020). Determination of the anxiety level in pregnant women who administer to the obstetrics clinic within the COVID-19 pandemic period. *Selcuk Medical Journal*, 36(4), 352-356.
- Doğan, R.A., Hancıoğlu Aytaç, S., Taşlar, N. (2020). COVID-19 Pandemisinde; gebelik, doğum ve doğum sonu dönemde kadınların sosyal destek gereksinimi ve ebelik yaklaşımları. *Turkish Studies*, 2020;15(4), 679-689.
- Erdoğan, A., Hıncıoğlu, Ç. (2020). Enfeksiyon hastalıklarının ve pandeminin psikiyatrik yönü: Bir gözden geçirme. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 23(1), 72-80.
- Erdoğan, Y., Koçoğlu, F., Sevim, C. (2020). COVID-19 pandemisi sürecinde anksiyete ile umutsuzluk düzeylerinin psikososyal ve demografik değişkenlere göre incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 23(1), 24-37.

- Jungari, S. (2020). Maternal mental health in India during COVID-19. *Public Health*, 185(1), 97-98.
- Ostacoli, L., Cosma, S., Bevilacqua, F., Berchiolla, P., Bovetti, M., Roberto, A. (2020). Psychosocial factors associated with postpartum psychological distress during the COVID-19 pandemic: a cross-sectional study. *BMC Pregnancy and Childbirth*, 20(1),703-802.
- Öner, N., Le Compte, A. (1983). *State-Trait Anxiety Inventory Manual (1st Edition)*. İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Poon, L.C., Yang, H., Dumont, S., Lee, J.C.S., Copel, J.A., Danneels, L. (2020) ISUOG Interim Guidance on 2019 novel coronavirus infection during pregnancy and puerperium: information for healthcare professionals. *Ultrasound in Obstetrics & Gynecology*, 55(5), 700-708.
- Schwartz, D.A. (2020). The Effects of pregnancy on women with COVID-19: Maternal and infant outcomes. *Clinical Infectious Diseases*, 71(16), 2042-2044.
- Schwartz, D.A., Graham, A.L. (2020). Potential maternal and infant outcomes from coronavirus 2019-NCOV (SARS-CoV-2) infecting pregnant women: Lessons from SARS, MERS, and other human coronavirus infections. *Viruses*, 12(2), 194.
- Spielberger, C.D., Gorsuch, R.L., Lushene, R. (1970). *Manual for the State-Trait Anxiety Inventory*. Palo Alto, CA: Consulting Psychologists Press.
- Wang, C., Pan, R., Wan, X., Tan, Y., Xu, L., Ho, C. (2020).. Immediate psychological responses and associated factors during the initial stage of the 2019 Coronavirus Disease (COVID-19) epidemic among the general population in China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(1), 1729.
- World Health Organization. Q&A on COVID-19, pregnancy, childbirth and breastfeeding. World Health Organization [Internet]. 2020 [Erişim Tarihi 16 Mayıs 2021]. Erişim adresi: <https://www.who.int/news-room/q-a-detail/q-a-on-covid-19-pregnancy-childbirth-and-breastfeeding>.
- Yalçın, H., Kaya Ş. (2020). COVIT-19 Pandemi sürecinde doğum yapan annelerin kaygı düzeyleri ve duygu düzenleme becerilerinin incelenmesi. *International Social Science Journal*, 6(65), 2778-2786.
- Yılmaz, E., Çağlayan, N., Yazıcı, S. (2020). COVID-19 Pandemisinin gebelik, doğum ve doğum sonrası döneme etkileri ve sürecin yönetimi. *Van Sağlık Bilimleri Dergisi*, 13(Özel sayı), 92-99.
- Yue, L., Han, L., Li, Q., Zhong, M., Wang, J., Wan, Z. (2020). Anaesthesia and infection control in cesarean section of pregnant women with coronavirus disease 2019 (COVID-19). *The Journal of Clinical Anesthesia*, 66(109908), 2384.
- Zanardo, V., Manghina, V., Giliberti, L. (2020). Psychological impact of COVID19 quarantine measures in northeastern Italy on mothers in the immediate postpartum period. *The International Journal of Gynecology & Obstetrics*, 150(2),184-188.